

מִטְרַת נֵר

מאת העורך

כלום יש צורך להוכיח את הנחיצות שיש בירחון עברי ספרותי-מדעי במדינה זו? אדרבה, הרבה צריכים העברים המשכילים להתנצל על העדר מרכז לספרות עברית רצינית בינינו עד עכשו. הלא מחר הוא שישוב בן ארבעה מיליון יהודים שיש ביניהם בלי ספק עשרות אלפי משכילים שקראו ושנו, יסתפק במועט קלוש, בשעה שהישוב בארץ-ישראל מחזיק כמה וכמה יומונים, וירחוניים ספרותיים ומקצועיים כצורך חיוני טבעי.

משלושת העמודים שעליהם עולם-ישראל עומד — תורה, עבודה וגמילות חסדים, — אחזה היהדות האמריקאית בשני העמודים האחרונים, והעמוד הראשון הולך ומתנודד ומתקיים בנס. כל יהודי שלא נטרחק מן החיים העממיים, מרגיש, פחות או יותר, את חובתו לגבי בית-כנסת וחברת-צדקה, אחד המרבה ואחד הממעיט. זוהי היהדות האמריקאית המוסכמת שהיא מתקיימת בכח האינרציה בלי התאמצות נפשית. בעיני רבים הנדבנות היא כל עצמותה של היהדות; לדידם, כלל ישראל אינו אלא חברה אחת של „צדקה גדולה“.

ואולם תורת-ישראל המחשבתית והיצירתית, תורה החרותה על לוח-הלב, לא שכרי-לוחות המונחים בארון; תורה זו עדיין לא עמדו לה גואלים וגם אין לה קבע וחובה. הריהי בבחינת כרמלית, מכלל רשות היחיד יצאה ולכלל רשות הרבים לא הגיעה. ביחוד הספרות העברית החיה שאינה אחזת בקרני המזבח, ואין שם קדשים חל עליה, זו בודאי מונחת בקרן-זוית. ארון-הספרים, שהיה תפארת וגאון בכל בית יהודי, אפילו אצל עניים ביותר, נעלם ואיננו; ואם ישנו ארון, הרי ספרי-האומות מונחים בו, והספר העברי, אם לא הושלך החוצה לגמרי, מתגלגל במרתף ללא חפצים בו.

כשאנו מתגעגעים להחזרת עטרת העברית ליושנה, אין כוונתנו לדבור עברי בלבד; רצוננו גם במחשבה עברית. סוף סוף הלשון היא כלי-קבול לרעיון; ואם אין דעה, דבור מנין? במדינתנו התגבר בכלל שלטון הדבור על שלטון השכל. הכל רצים ודחופים להוציא את היהדות ידי חובתה בדבור-פה, במליצה גאה. הכתב, כמו הדיבור, הפך אף הוא פיטומי פראוות, לשון ריק נופל על רעיון ריק. החזרת התורה ליושנה, פירושה חידוש הרעיון והמחשבה, העמקת הלימוד והמחקר, העלאת הערכים בינה, דעה והשכל.

מגמת-פנינו: לא כחכמי ישראל בגרמניה שהעמידו את מדע-היהדות על העבר, מפני שלא האמינו בעתידה של האומה; לא כאחדים מסופרינו האחרונים שהעמידו את ספרות ישראל על ההוה בלבד, על החיים השוטפים בלבד; לא כאלה וכאלה, הספרות והמדע רצינו בהם. תהיה דרכנו דרך היהדות והיסטורית-

היצירתית מאז ומעולם, הכוללת בה עבר, הווה ועתיד, בחינת „אהיה אשר אהיה“, שפירושו היה, הווה ויהיה. ספרות שאין עמה תקוות־עתיד, לבית־קברות נדמתה ואפילו ציוניה בנויים לתפארת; ספרות שאין לה יניקה מן העבר, יכולה להיות יפה וברה, אבל אין בגרעינה כוח המוליד, ואין בה כדי פרנסת הדורות הבאים, שלא כספרות העתיקה שלנו, עשירת־המסורת, שהעמידה ולדות וולדי־ולדות עד סוף כל הדורות.

ספרותנו ההיסטורית פשטה צורה ולבשה צורה, זקנה ובחרות בה, ואין לה גבולין ותחומין. גם הגבול שגבלו ראשונים בין קודש לחול, בין ספרות דתית לספרות חיצונית, אינו גבול־עולם שאי־אפשר למחותו. „קודש חול“ הוא מושג יחסי, הסכמי, והוא משתנה לפי חילופי עתים ושינויי השקפות. שיר־השירים, ששרו רועה ורעיתו בימי קדם כשירדו אל „גנת אגוז לראות באבי הנחל, לראות הפרחה הגפן, הנצו הרמונים“, — אמרו עליו חכמי בית המדרש שהוא קודש־קדשים, משל לכנסת ישראל והקב"ה. באו אחרונים וחזרו והעמידו הדברים על פשוטם, ושיר השירים לעולם עומד, כי כל דור ודור רואה בו מהרהורי לבו ומאספקלריה מאירה שלו. אף שירי־חולין של רבי שלמה בן גבירול ורבי יהודה הלוי, שירי יין ושירי אהבה, נתקדשו בקדושת הדורות, והדרת־קודש חוספת היום על שירי עמנואל הרומי. אין ספק כי גם דברי שיר ומחשבה של סופרי דורנו שהם חולי־חולין בעינינו, ייהפכו קודש בדורות הבאים, הם ומחבריהם. ולא עוד אלא שלפעמים אף הנחשבים נסים בדורם, נעשים ענקים בהמשך־הזמנים. כללו של דבר, קדושין וחולין תחומיהם יונקים ומתפרנסים זה מזה. מה שהיום קודש נעשה מחר חול, ולהיפך, שירי־עם, למשל, הולכים ומתקדשים ברבות־הימים, אף־על־פי שיש להם ריקים מכל קדושה ואפילו מכל רעיון; לפעמים ניגונם מקדשם . . . גלגל הספרות קבוע ומזלות של הספרים חוזרים.

ואם תאמר, עם ישראל טובע בים של צרות שלא היו כמותן מיום גלות ישראל מעל אדמתו, הגיעונו בלהות העולות במוראן על כל ציורי־הדמיון המבהילים שחזו דורות קדמונים על „עקבתא דמשיחא“, ואנו באים ומושכים את העם לבית־המדרש של ספרות? — התשובה היא: לא משום בריחה מן החיים האיומים אנו מבקשים מנוס ומפלט בספרות, אלא מפני שהספר היה ויהיה לעולם המבצר של היהדות. החיים והספר ירדו כרוכים לעולמנו. בספר ביקש העם מעוז בשעת־שלום ותנחומין בעת צרה. „בה נסתכל וברא את העולם“. חכמי־ישראל היו מעולם מורי־הדרך לעם, עמודי־האש ההולך לפניו. לפיכך, בשעת־חירום זו, כדאי לשמוע דעת היושבים באהלה של תורה ולתורות לנו את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה.

היהדות היתה מעולם תורת מעשה. וכשם שכל תורה שאין עמה מעשה סופה בטלה, כך כל מעשה שאין עמו דעת־תורה סופו בטל. עולם־העשייה ועולם־האצילות עולים תמיד בקנה אחד, והם מחוברים יחד כגוף ונשמה. אומה שכל השקפת־עולמה היא תורה, והיא (כדברי רבי יהודה הלוי, כוזרי, מאמר ב', ל"ד) „כלב

באברים", אומה זו אינה יכולה ואינה רשאית להשען על אנשי מעשה בלבד מבלי לשמוע קול מהיכל. אמנם, אין אנחנו הולכים בגדולות ונפלאות, אבל לא ברעש ד'. גם נביאינו לא בקשו אלא אחד מעיר ושנים ממשפחה, ובסוחרים אנו שגם בקרבנו ישנם בני עליה מועטים הצמאים לדבר ד'.

סופרי ישראל חכמיו טובלים כפלים, — כאחים לצרת כלל ישראל שברובם פגעה בהם הרעה תחלה, כמאמרם ז"ל: „אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם, ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה" (ב"ק ס'), וכאנשי־רוח הדואגים על שבר עמם ויש דבר־אמת בפיהם, אבל דבריהם אינם נשמעים מבלתי יכולת להשמיע קולם ברבים, והם נשרפים כרוכים עם הגוילים.

להחזיר עטרת חכמים ליושנה, להשיב את ממשלת הספר על כנו ומקומו ההיסטוריים, היא צו השעה. הן „לכונן את בית חיינו ולהשיב את שכינתנו בתוכנו" היתה מעולם תפלת רבים בעת צרה.

היהדות האמריקאית הולכת ונעשית המרכז הגדול ביותר בתפוצות הגולה, בין בכחה החמרי בין בכחה הרוחני, וברוך השם שלעת־עתה היא עדין יושבת בשלוח (אם כי פה ושם בוקע ועולה קול־הרשע גם על אדמה זו). ואלמלי היתה מאורגנת בפנימיותה כראוי לקבוץ גדול שכזה, היתה ראויה לשמש מרכז רב לכל תפוצות הגולה. כלום היה הקבוץ היהודי בפולניה במאות הטי־י"ח, ובצרפת ואשכנז במאות הקודמות, גדול מן הקבוץ שלנו, ובמה זכו הם להגמוניה ולשלטון רוחני על כל תפוצות הגולה בשעתם אם לא בכח תורתם ובארגונם הפנימי?

הגיעה השעה שגם היהדות האמריקאית תשמיע את קולה — קול עברי — ברבים, ותראה סימני חיים של צבור היודע את ערכו ומכיר את מקומו בעולם־ישראל. הכרת עצמו ומקומו הנכון של אדם נקנית רק על ידי הסתכלותו במעמקי נשמתו ורוחו, על ידי קיימו את הצו: דע את עצמך. כיצד נגיע לידי מדרגה זו אם לא על ידי ספרות של דעת? הספרות העברית שימשה מעולם קנה־מדה ומאזנים למצב הרוחני של דור הדור, והיא המקשרת דור הווה אל הדורות אשר לפניו ואחריו.

בגשתנו היום להוצאת ירחון עברי, אין אנחנו חושבים שבוה כבר נמלא את כל חובותינו למדע העברי ולספרות העברית. מקום יש בה ביהדות האמריקאית להניח יסוד מוסד להוצאת הספר העברי במדה היותר גדולה ולשמש מעון למחשבה העברית, שכל סופר עברי וכל מלומד עברי בכל תפוצות הגולה ידע כי יש גאולה לכתביו, ואזנים קשובות למחשבתו, ואחים לעידוד ולעזרה לו, במדינה זו. אלא שבתחלה אנו רוצים שהירחון הזה ישמש מקדש מעט ומעין מרכז רוחני קטן, שמסביב לו יתקבצו טובי הכחות היצירתיים שבין הסופרים המלומדים, וטובי הגרעינים הבריאים שבין הקוראים העברים הצמאים לדבר־אמת.

תפקיד אחד של הירחון, שאין מן הצורך להדגיש תועלתו, יהיה הקשר החי בין ארץ־ישראל הבונה, היוצרת, המתקדמת, ובין הגולה בכלל וארץ־אמריקה בפרט.

מיסדי הירחון החליטו שזה כלי-המבטא החדש יהיה בלתי-מפלגתי. ואולם אין כוונתנו בכך לומר שלא יהיה לו שום כיוון שהוא, שהרי זה כאילו לא היתה לו מטרה כלל; אלא הכוונה שלא יהיה לו כיוון מפלגתי יחיד וחנוט, כלומר, נטיה מושבעת ועומדת לאחת מן המפלגות המרובות שבתוכנו. הירחון ישמש בימה חפשית לכל הנטיות שבמחננו, בין בנוגע להשקפות על היהדות ההיסטורית בין ביחס לדעות במדיניות ציונית. האמת תהיה נר לרגליו, בלי משא-פנים לשום צד. כל הבא להאיר את הדרכים אשר אומתנו תועה בהן בשעה קשה זו ולבדוק מצבים ונסבות לאור מחשבה כנה ומחקר טהור נקיים מיצר-קנטור ומדעה קדומה, נאמר לו: ברוך הבא. ובטוחים אנו שלא אלמן ישראל מאנשים ברי-לב המשתוקקים לדברים הנאמרים באמת ובצדק.

עוד אנו עושים הכנותינו להוציא הירחון, והנה אחזה להבת-מלחמה את כדור-הארץ. כמעט היסס הלב: האם זו עת ליצירת במה ספרותית-מדעית? אבל קול מנפש עונה: בזמן ששואה ניתכת על גולת-פולין עשירת המסורת, ארץ ישראל מתגייסת להגן על קיומה והישגיה, והקשר הספרותי שבין אמריקה ובין ארץ ישראל וארצות אירופה, עומדת לו סכנת הפסק או התרופפות, — לא לנו, יושבי אמריקה, להתמכר לרפיון-ידיים ואנחות-יאוש. דווקא היום כפולה ומכופלת עלינו החובה לבנות מבצר לרוח-ישראל, להציל את אשר אפשר להציל, ליצור מה שניתן לנו ליצור.

ותודה, חיווק-כפיים ולכוד-אחים, למשכילים נדיבים שיסדו הירחון, לסופרים המאדירים אותו בכתביהם, ולחותמים אשר יקימוהו לברכה ועז.